

Оксана Протас

доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи

Ткачівська Вікторія

магістрантка I курсу спеціальності

«Соціальна робота»

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет

імені Василя Стефаника»

м. Івано-Франківськ

УМОВИ ЕФЕКТИВНОЇ СОЦІАЛЬНО–ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Постановка проблеми. Розбудова державності в Україні зумовила нові тенденції у розвитку освіти, з'явилася потреба суспільства у творчих, діяльних, обдарованих, інтелектуально, творчо і духовно розвинених громадянах. Звідси одним із пріоритетних завдань сучасної освітньої системи є удосконалення роботи з обдарованими дітьми і молоддю, що передбачає розвиток їх здібностей, самовизначення, адаптацію та культурне становлення.

Проблема обдарованості виходить на передній план у державній політиці, визначаючи пошук, навчання і виховання обдарованих громадян. Про це йдеться у Законах України “Про освіту”, Державній національній програмі “Освіта” (Україна XXI століття), Концепції державної програми роботи з обдарованою молоддю, Національній програмі “Діти України”, Комплексній програмі “Творча обдарованість” та ін.

Саме тому сьогодні перед загальноосвітнім навчальним закладом стоїть завдання пошуку обдарованих дітей, максимального розкриття і розвитку їх

потенціалу, формування їх як суб'єктів соціального та професійного життя, підготовки до самовдосконалення, самовизначення та самореалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти проблеми обдарованості досліджували В. Андрєєв, Д. Богоявленська, Е. Вудьярд, Г. Костюк, Н. Лейтес, О. Леонтєєв, А. Матюшкін, В. Роменець, С. Рубінштейн, Р. Стернберг, Л. Спірмен, Б. Теплов, Е. Торндайк, П. Торренс, К. Хеллер та ін.

У працях Ю. Василькової, І. Зверєвої, Л. Коваль, М. Лукашевича, А. Мудрик, С. Хлєбїк, С. Тетерського та ін. розкривається соціально-педагогічний захист і соціальна робота з такими дітьми.

Мета статті – обґрунтувати умови ефективної соціально-педагогічної діяльності з обдарованими дітьми у загальноосвітньому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. В центрі концепції розвитку сучасного загальноосвітнього навчального закладу має бути особистість, робота з обдарованими дітьми, які вирізняються насамперед високим інтелектом, що є наслідком як природних задатків, так і сприятливих умов навчання і виховання.

Особливого значення сьогодні набувають програми пошуку і підтримки обдарованих дітей у загальнодержавних масштабах. У цьому процесі можна виокремити два основні напрями наукового пошуку: 1) створення системи додаткової освіти для обдарованих дітей в умовах звичайної загальноосвітньої школи; 2) організація нових і підтримка вже існуючих спеціалізованих навчальних закладів, орієнтованих на роботу з обдарованими дітьми [1, с. 9].

Сьогодні практично кожен загальноосвітній навчальний заклад має свою систему роботи з обдарованими учнями. Основна мета навчання – у розвитку обдарованості учнів, створенні умов для максимального розкриття їх талантів і обдарувань, визначенні стратегій, принципів педагогічного, психологічного та науково-методичного забезпечення реалізації такої системи роботи.

Узагальнюючи погляди на поняття «обдарованості» вітчизняних та зарубіжних учених (Г.Костюка, Н.Лейтеса, Б.Тєплова), визначаємо її як

особистісне утворення людини, яке характеризується підвищеним рівнем розвитку однієї чи кількох здібностей, на основі яких з'являється можливість досягнення високих результатів у певному виді діяльності.

В. Моляко виділяє такі складові обдарованості, як: задатки, схильності; інтереси; допитливість, прагнення до створення нового; швидкість у засвоєнні нової інформації; схильність до постійних зіставлень; прояв загального інтелекту; наполегливість, сміливе прийняття рішень; творчість; схильність до зміни варіантів; інтуїція; швидке оволодіння вміннями, навичками, технікою діяльності; здібності до вироблення особистісних стратегій і тактик під час розв'язання проблем, завдань, тощо [2, с. 15].

Обдарованість оцінюють [2,4,7] за: широтою прояву (загальна або спеціальна); типом діяльності, якій надається перевага (інтелектуальна, творча, художня, психомоторна, лідерська та ін.); характером прояву (очевидна й прихована); часовими характеристиками (нормального темпу розвитку або випередженням: вундеркінди); віковими особливостями (стабільна або скороминуча); інтенсивністю прояву.

Таким чином, можемо стверджувати, що обдарована дитина – це дитина, яка має вище середнього рівень інтелекту та виділяється серед однолітків яскраво вираженими успішними результатами діяльності .

Виділяють категорії обдарованих дітей з: ранньою розумовою реалізацією; прискореним розумовим розвитком; ознаками нестандартних здібностей [7, с. 9].

Дослідження свідчать, що недоліки навчально-виховного процесу негативно впливають на обдаровану особистість, створюють проблеми. Серед цих проблем: прояв агресивних реакцій; неприязнь до школи; ізоляція; конформізм; занурення у філософські проблеми; невідповідність між фізичним, інтелектуальним і соціальним розвитком [3, с. 31].

Виходячи із змісту низки досліджень педагогічних умов (Н. Агаркова, В. Вакуленко, В. Максимов, Т. Гуцан та ін.), визначаємо педагогічні умови як сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів, необхідних для забезпечення ефективного функціонування усіх компонентів навчальної системи.

Проведений аналіз результатів досліджень щодо особливостей обдарованих дітей, проблем їх навчання і виховання, соціально-педагогічної діяльності з ними [3, 4, 6, 7], дав можливість визначити такі умови ефективної соціально-педагогічної діяльності з ними: *здійснення соціально-педагогічного та психологічного супроводу обдарованої дитини; просвітницька діяльність з учителями щодо оптимізації навчально-виховного процесу, створення розвивального середовища для розвитку здібностей дітей; робота з сім'єю; забезпечення успішної соціалізації обдарованих дітей.*

Діяльність соціального педагога з обдарованими дітьми включає: виявлення таких дітей, їх особливостей; створення умов для пристосування їх до життя в середовищі, подолання недоліків їх соціалізації; участь у проектуванні й реалізації освітнього середовища, яке сприяє розкриттю та розвитку їх здібностей; розвиток комунікативних навичок, креативності дітей; організація дозвілля для розвитку їх творчого потенціалу; індивідуальні психолого-педагогічні консультації.

У роботі з обдарованою дитиною соціальний педагог має знати і уміти: виявляти здібності, проводити корекційне виховання; здійснювати правовий захист; створювати умови для реалізації їх інтересів і здібностей; організовувати творчу діяльність у позакласній та позашкільній роботі [6, с. 112].

Важливими завданнями соціального педагога є виявити обдарованих дітей, створити банк даних про них, допомагати їм розв'язувати проблеми, пов'язані з адаптацією. Діагностика обдарованості школярів має бути комплексною і включати не тільки оцінку знань, умінь і навичок та тестування, а й різні форми спостереження за дитиною (помічати особливості поведінки, аналізувати результати навчання, проводити комплексні обстеження, знати про шкільні та позашкільні досягнення дитини, отримані шляхом опитування батьків, вчителів, однолітків) [6, с. 114].

Важливим моментом у методиці соціально-педагогічної діяльності є соціальний захист обдарованих дітей – пом'якшення для них негативних наслідків мікросоціуму, створення умов для реалізації їх інтересів і життєво необхідних потреб. Метою захисту

і підтримки є: навчання таких дітей навичкам психологічної стійкості у психотравмуючих ситуаціях; саморегуляції; адаптації у середовищі; набуття навичок лідерства і спілкування на продуктивному рівні; творчий саморозвиток [6, с. 118].

Здійснюючи соціально-педагогічний супровід обдарованої дитини, потрібно розробити і впровадити програму супроводу, яка може включати: теоретичне обґрунтування і кінцевий результат реалізації; концепцію; технологічну карту, де визначається покроковий опис супроводу; визначення результату [6, с. 119].

Доцільно запроваджувати в практику різні форми дозвілля дітей через залучення їх до клубів за інтересами, гуртків, студій, які б розвивали їх творчий потенціал.

Просвітницька діяльність серед учителів навчального закладу спрямована на інформування щодо створення належних умов для виявлення і розвитку обдарованості дитини, удосконалення організації та змісту навчально-виховного процесу: гуманізацію освіти; створення нових педагогічних технологій навчання обдарованих дітей на основі передових концепцій; оновлення змісту та організації освіти; орієнтацію на дослідницько-пошукову діяльність учнів; диференціацію та індивідуалізацію навчання і виховання на основі стимулювання і розвитку обдарувань; створення умов для самовияву особистості; врахування особливостей індивідуального розвитку дитини, її інтересів і нахилів; створення індивідуальних програм розвитку, забезпечення відповідних умов для розвитку обдарувань [3; 5].

Чіткої структури має набути організація і зміст виховної роботи, яка, перш за все, має орієнтуватися на основні завдання національного виховання учнів та індивідуальні програми розвитку творчої особистості обдарованого учня.

Значно впливає на розвиток інтелектуального та творчого потенціалу проведення олімпіад з предметів, конкурсів, турнірів, вікторин, аукціонів, змагань, ігор, марафонів, залучення до наукових гуртків у МАН та захист науково-дослідницьких робіт.

Важлива роль батьків у вихованні обдарованої дитини в сім'ї. Тому соціальний педагог має здійснювати просвітницьку роботу з батьками щодо раннього виявлення і підтримки обдарувань дитини, надавати індивідуальні

консультації з проблем навчання, виховання, можливих труднощів адаптації дітей. Доцільно запропонувати такі завдання батькам: з'ясувати, які з навчальних предметів викликають інтерес дитини; виявляти її нахили, улюблені заняття, здібності; стимулювати пізнавальні інтереси дитини, сприяти розвитку її здібностей і талантів. Батькам потрібно організовувати для дітей творчі заняття, різноманітні ігри, вікторини, розгадування і складання кросвордів, надавати свободу вибору, створювати умови для втілення творчих ідей, стимулювати розвиток цікавості, допитливості, кмітливості, інтелекту [3; 6].

Висновки. Отже, умовами ефективної соціально-педагогічної діяльності з обдарованими дітьми у загальноосвітньому навчальному закладі є: здійснення соціально-педагогічного та психологічного супроводу таких дітей; просвітницька діяльність з учителями щодо оптимізації навчально-виховного процесу, створення розвивального середовища для розвитку здібностей дітей; робота з сім'єю; забезпечення успішної соціалізації обдарованих дітей.

Література

1. Антонова О. Проектування розвитку здібностей та обдарованості учнів як елемент життєвого програмування особистості/ О. Антонова // Стратегія інноваційного розвитку обдарованості в системі проектування виховного процесу: зб. наук. праць за матеріалами всеукр. наук.-практ. конф./ В. Киричук, Н. Лук'янчук. – К.:ІОД, 2010. – 56 с.
- 2.Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / За ред. В.Моляко, О. Музики. – Житомир: Вид-во Рута, 2006. – 320 с.
3. Робота з обдарованими дітьми / М. Володарська, А. Настенко, О. Пілаєва, С.Полуніна, В. Сисоєва. – Х. : Вид. група “Основа”, 2010. – 190 с.
4. Кушнір В. Пошуки науково-практичних підходів у дослідженні феномену дитячої обдарованості / В. Кушнір // Рідна школа. –2009. – № 4. – С. 66-69.
- 5.Чернишов О. Підготовка педагогів до роботи з обдарованими дітьми / О.Чернишов // Рідна школа. – 2010. – № 4/5. – С. 12-14.
6. Шевців З. Основи соціально-педагогічної діяльності: навч. посіб./ З. Шевців. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 248 с.
7. Юркевич В. Про окремі типи обдарованості / В. Юркевич // Завуч. – 2003. – № 17-18 (167-168). – С. 9-10.